

«بررسی ولایت مداری در سبک زندگی سردار سلیمانی»

فرحناز اسدی^۱

چکیده

ولایت مداری، صفتی نیست که با صرف ادعای آن، بتوان صاحب این صفت شد بلکه از جمله خصوصیت هایی است که باید در مقام عمل هم اثبات شود؛ مانند سردار سلیمانی که مصداق عملی ولایت مداری و ولایت پذیری بودند. ولایت مداری، ولایت پذیری و اطاعت از رهبری از جمله ویژگی های شاخص و بازر سردار سلیمانی بود که آنرا در همه عرصه ها و مسؤولیت هایی که داشت به نحو احسن و شایسته انجام می داد و همین ویژگی او در کنار سایر ابعاد شخصیتی اش سبب شد تا در قلوب بیشتر آحاد جامعه و گروه های سیاسی جای گیرد. این نوشتار سعی دارد با هدف بررسی ولایت مداری در سبک زندگی سردار سلیمانی «به بررسی مفهوم ولایت، مؤلفه های ولایت مداری و آثار آن در سبک زندگی سردار سلیمانی بپردازد. مؤلفه های ولایت مداری حاج قاسم سلیمانی عبارتند از: اهتمام به موضوع ولایت و شناخت ولی امر زمان، شناخت وظیفه و اطاعت از رهبری، ضرورت پیروی از اولیاء الهی، تبعیت از حضرت زهرا سلام الله علیها در ولایت پذیری و جان نثاری برای احیای دین و ثمرات ولایت مداری سردار سلیمانی عبارت است از: اعتقاد به توحید و خروج از مادیت، اطاعت صادقانه و عشق به مقام ولایت، اخلاص، شجاعت، احساس مسؤولیت، ساده زیستی و.... در این مقاله با روش توصیفی تحلیلی به تشریح برخی اصول پرداخته شده است و به روش مطالعه کتابخانه ای انجام شده است. نتایج این نوشتار این است که: آدم و عالم هستی تحت ولایت الهی اند و برگزیدگان الهی جلوه های آن ولایت اند. انسان از طریق اعتقاد به ولایت الهی و اولیای خداوند و انجام بایسته های ولایت مداری تحت ولایت خاص خداوند قرار می گیرد و رهاورد آن نعمت قرب به خداوند است و در پرتو این کمال می توان از نظام ولایی پاسداری کرد.

کلید واژه: آثار، سبک زندگی، سردار سلیمانی، مؤلفه و شاخصه، ولایت مداری

^۱ دانش آموخته سطح دو حوزه علمیه فاطمیه (س) دامغان

«ولایت» واژه‌ای عربی است که از کلمه «ولی» گرفته شده است. در لغت عرب، «ولی» به معنای آمدن چیزی است در پی چیز دیگر، بی‌آنکه فاصله‌ای در میان آن دو باشد که لازمه چنین توالی و ترتیبی، قرب و نزدیکی آن دو به یکدیگر است. از این رو، این واژه با هیئت‌های مختلف (به فتح و کسر) در معانی «حُبّ و دوستی»، «نصرت و یاری»، «متابعت و پیروی» و «سرپرستی» استعمال شده که وجه مشترک همه این معانی همان قرب معنوی است. منظور از واژه «ولایت» در بحث امامت، آخرین معنای مذکور، یعنی «سرپرستی» است. مفهوم ولایت این است که همگان به شناخت و معرفت از امام زمان (عج) و همچنین ولی امر خویش دست یابند و اینگونه به انجام وظیفه خویش در برابر ولی امر و امام عصر (عج) پردازند. ولایت در مکتب اسلام و جهان بینی توحیدی از جایگاه والایی برخوردار است که بزرگان و علمای دین از آن به عنوان رکن توحید و دژ مستحکم الهی یاد کرده اند. ولایت مداری، صفتی نیست که با صرف ادعای آن، بتوان صاحب این صفت شد بلکه از جمله خصوصیت‌هایی است که باید در مقام عمل هم اثبات شود؛ مانند سردار سلیمانی که مصداق عملی ولایت مداری و ولایت پذیری بودند. وی مجموعه والای انسان سازی بود و به واسطه ولایتمداری توانست کارهای بزرگی انجام دهد و با تبعیت از حضرت زهرا (سلام الله علیها) فرمانبردار و مطیع ولی فقیه بود و این تابعیت و ولایت مداری را در میدان عمل با داشتن بصیرت و اقدام به موقع و سریع نشان داده بود؛ شهید سلیمانی رمز موفقیت در تمامی عرصه‌ها را «ولایت مداری» و «ولایت پذیری» می‌دانست. ایشان ولایت را شناخته و درک کرده بود به گونه‌ای که همیشه سخنان رهبر معظم انقلاب را فصل الخطاب می‌دانست و دائما چشمش به دهان این حکیم فرزانه بود تا به سعادت حقیقی دست یافت. این نوشتار که با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع معتبر کتابخانه‌ای و رایانه‌ای گردآوری شده است، کوشش دارد تا ولایت مداری در سبک زندگی سردار سلیمانی را مورد پژوهش قرار دهد. شناخت و آگاهی به سبک ولایت مداری سردار سلیمانی و الگوگیری از ایشان سبب نگارش نوشتار حاضر است. امام خمینی ولایت فقیه را تنها نسخه نجات بخش این امت قرار دادند. سردار سلیمانی گفته اند: «خیمه ولایت نباید آسیب ببیند که اگر آسیب دید، بیت الله الحرام و مدینه حرم رسول الله (ص) و نجف، کربلا، کاظمین، سامرا و مشهد باقی نمی‌ماند؛ قرآن آسیب می‌بیند.» برای گذر از بحران‌ها و کاهش دادن به حجم مشکلات جامعه و نجات اسلام خیمه ولایت را نباید رها کرد. باید در مسیر ولی خدا حرکت و تمام استعدادها را در مسیر ولایت صرف کرد. بنابراین شناخت و بررسی ولایت مداری در سبک زندگی سردار سلیمانی ضرورت دارد تا با شناختن موارد آن دست دشمنان را از آسیب رساندن به انقلاب و ولایت فقیه کوتاه و جامعه را از بحران نجات داد و به اهداف عالیه نظام دست یافت. سوال اصلی تحقیق حاضر عبارت است از: ولایت مداری در سبک زندگی سردار سلیمانی چه نقشی دارد؟ در قالب دو سوالات فرعی پاسخ داده شده است. هدف پژوهش عبارت است از: شناخت مؤلفه‌ها و شاخصه‌های ولایت مداری سردار سلیمانی. شناخت آثار و فواید ولایت مداری سردار سلیمانی

در فرهنگ قرآنی، آموزه‌های دینی تشیع و در اندیشه و آثار حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری، ولایت و حاکمیت با تمام گستره مفهومی آن ذاتاً متعلق به خداوند شمرده شده است و به اولیا و مصلحین دینی از جمله انبیا علیهم السلام عاریت داده شده است و به همین طریق در وجود پیامبر (ص) و ائمه معصومین (علیهم السلام) تجلی یافته است. حضرت امام (ره) ولایت را به معنی حکومت، شعبه‌ای از ولایت مطلقه رسول اکرم (ص) می‌داند که با تمام اختیارات آن بر عهده، ولی فقیه قرار می‌گیرد؛ پس با این تفسیر، ولایت فقیه استمرار ولایت رسول الله (ص) و ولایت شرعی و الهی است. در ذیل به چندین پیشینه حول موضوع اشاره می‌شود.

۱- مقاله ولایت مداری از دیدگاه نهج البلاغه با نگاهی به رفتار و گفتار شهید قاسم سلیمانی. نویسندگان: سیران کریم پور محمد مهدی کریمی نیا، مدرک سطح سه (کارشناسی) رشته تفسیر تطبیقی، اشتغال به سطح چهار (دکتری) رشته تفسیر تطبیقی حوزه علمیه حضرت ام البنین (س) بابل، استان مازندران. (فصلنامه پیشرفت های نوین در روانشناسی، فروردین ۱۴۰۱ - شماره ۴۶) که به جایگاه ولایت در جامعه، مؤلفه های ولایت مداری قاسم سلیمانی، آثار ولایتمداری در کلام قاسم سلیمانی اشاره دارد. پس از مطالعه در منابع مختلف این نتیجه حاصل شد که آموزه های نهج البلاغه وقتی رنگ و بوی واقعی به خود می گیرد که بر پایه ولایت پذیری ولایت مداری باشد. ۲- مقاله مؤلفه های سبک زندگی شهید سلیمانی. نویسنده غلامرضا تاج بخش. دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه آیت الله بروجردی، بروجرد، ایران سال ۱۴۰۰ (ناشر تخصصی کنفرانسهای کشور / شماره مجوز انتشارات از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی: ۸۹۷۱) محقق در این پژوهش درصدد است به مؤلفه های سبک زندگی سردار دلها از منظر جوانان دست یابد. در این پژوهش پنج مؤلفه اصلی سبک زندگی و چند مقوله فرعی شناسایی شد: سبک زندگی فرد محور، اجتماع محور، مدیریت محور، سیاست محور و دین محور.

۳- کتاب «شاخص مکتب شهید سلیمانی» نوشته علی شیرازی که به سبک زندگی شهید قاسم سلیمانی پرداخته و در کنار آن نگاه این شهید بزرگوار به خط ولایت را به خوبی مطرح می‌کند.

۴- کتاب شاخصه‌های ولایت‌مداری حاج قاسم سلیمانی با نگاهی به بیانات امیرالمومنین در نهج‌البلاغه نویسنده: مهسا عباسی جگرلوئی

۵- کتاب سرباز ولایت، نویسنده: فاطمه علی پور هاقانی که به سخنان و اندیشه های حاج قاسم اشاره دارد.

۱. مفهوم شناسی

۱،۱ ولایت در لغت

ولایت در لغت از ماده «وَلَّى» بر وزن «فَلَس» به معنای قرب و نزدیکی است. چنانکه گویند: «تَبَاعَدْنَا بَعْدَ وَلَّى؛ پس از نزدیکی دور شدیم». ^۱ راغب می گوید: «ولاء و توالی آن است که دو چیز یا بیش تر چنان به هم نزدیک باشند که میانشان چیز دیگری نباشد؛ و به طور استعاره به نزدیکی، ولاء و توالی گویند، خواه (این نزدیک شدن) از حیث مکانی باشد، یا از حیث دین، یا صداقت و نصرت و اعتقاد. در ادامه می گوید: ولایت به کسر واو به معنای نصرت و یاری رساندن است و به فتح واو به معنای تولی و سرپرستی امور می باشد. سرانجام در اظهار نظر نهایی می گوید: «وَحَقِيقَتُهُ تَوَلَّى الْأَمْرِ؛ حقیقت ولایت، سرپرستی و تصدی امر است». ^۲ سیبویه گفته است: ««ولایت» مصدر است و «ولایت» اسم امری است که تو بر آن تولیت داشته و به آن قیام کرده ای». صاحب مقایس اللغه معتقد است که «وَلَّى» یک معنا بیش ندارد و آن دلالت بر قرب و نزدیک بودن است. او می گوید: «الواو واللام والياء، أصل صحيح يدل على قرب. من ذلك الولي: القرب. يقال: تباعد بعد ولي أي قُرب وجلس مما يلي أي يقاربنى. ... ومن هذا الباب المولى: المعنى والمعنى والصاحب الحليف وابن العم والناصر والجار. كل هؤلاء من الولي وهو القرب. و كل من ولي أمر آخر فهو وليه». ^۳

«وَلَّى» در اسامی خداوند متعال به معنای متولی امور عالم و همه خلائق و قائم به آن است؛ و «والی» هم به مالک همه اشیا و تصرف کننده آن ها اطلاق شده است. «فی أسماء الله تعالى الولي.. قيل المتولي لأمر العالم و الخلائق، القائم بها. و من أسمائه عز وجل: الوالي، و هو مالک الأشياء جميعها المتصرف فيها» ^۴ بنابراین از نظر لغت یکی از معانی اصلی «ولایت»، تولیت امر و تصرف در امور و سلطنت می باشد و این منافات ندارد که «ولایت» به مناسبت هایی به معنای دوستی و نصرت و قرب و نزدیکی هم به کار برده شود. پس معنای واژه «ولایت» از نظر لغت همه انواع ولایت ها را در بر می گیرد اعم از آن که ولایت و سرپرستی امور از ناحیه خدای تعالی به کسی داده شود یا با ظلم و ستم و زور به دست آمده باشد و یا مردم او را به ولایت و سرپرستی امور خودشان انتخاب کرده باشند. و نیز اگر به معنای دوستی و نصرت هم گرفته شود باز معنای عامی دارد که همه دوستی ها را در بر می گیرد اعم از دوستی و یاری هایی که برای خدا و در راه خدا باشد یا برای هوای نفس و رسیدن به مال و منال و جاه و مقام و نظایر این ها.

^۱ (علی اکبر قرشی، قاموس القرآن، ج ۷، تهران: دارالکتب، ۱۳۷۸ ص ۲۴۵)

^۲ (حسین بن محمد، راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، «مفردات الفاظ القرآن»، قم: ذوی القربی، ۱۳۸۳ ص ۵۳۳)

^۳ (احمد، ابن فارس، مقایس اللغه، قم: مکتب الاعلام ۱۴۰۴ ق، ج ۶ ص ۱۴۱)

^۴ (محمد بن مکرم، ابن منظور، لسان العرب بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۶ ق ج ۱۵ ص ۴۰۶)

۱,۲ ولایت در اصطلاح

«ولایت» با کاربردهای قرآنی اش معنایی عام و مطلق دارد که همه انواع ولایت ها و امامت ها را در بر می گیرد. ولی «ولایتی» که این جا مورد نظر است ولایت مطلق است که خداوند متعال بعد از پیامبر گرامی اسلام در تداوم و استمرار ولایت پیامبر خاتم (ص) به عده ای از اولیای خویش اعطا فرموده است. البته باید توجه داشت که مقام ولایت مطلق، به اوصیای پیامبر خاتم اختصاص ندارد. پیش از آن ها هم خود پیامبر گرامی اسلام و تعدادی از پیامبران الهی از سوی خدای تعالی به این مقام نایل گردیده اند. و آنان نه تنها حکومت و سرپرستی مردم را بر عهده دارند بلکه سرپرستی همه مخلوقات به عهده آن هاست و حفظ و حراست از مرزهای معارف دینی نیز یکی از شؤون مهم آن ها به شمار می آید. آنان به واسطه داشتن مقام «عصمت» حجت خداوند سبحانه بر همه خلایق به شمار می روند.^۱

۲. مؤلفه های ولایت مداری حاج قاسم سلیمانی

حاج قاسم ولایتمدار و متعبد در ولایت بود که اینها از نشانه های عاقبت به خیری این شهید است. در اسلام سرپرستی جامعه متعلق به خدای متعال است. هیچ انسانی این حق را ندارد که اداره امور انسان های دیگر را به عهده بگیرد. این حق مخصوص خدای متعال است که خالق و مُنشیء و عالم به مصالح و مالک امور انسان ها، بلکه مالک امور همه ذرات عالم وجود است. [خداوند] حق تولیت امور و زمامداری را به کسی اعطا نمی کند. این حق متعلق به خدا است اما خدای متعال این ولایت و حاکمیت را از مجاری خاصی اعمال می کند. یعنی آن وقتی هم که حاکم اسلامی و ولی امور مسلمانان چه براساس تعیین شخص - آن چنان که طبق عقیده ما در مورد امیرالمؤمنین (و ائمه علیهم السلام تحقق پیدا کرد - و چه براساس معیارها و ضوابط، انتخاب شد، وقتی این اختیار به او داده می شود که امور مردم را اداره بکند، باز این ولایت، ولایت خدا است. این حق، حق خدا است. این قدرت و سلطان الهی است که بر مردم اعمال می شود. آن انسان منهای ولایت الهی و قدرت پروردگار، هیچ گونه حقی نسبت به انسان ها و مردم دیگر ندارد. و اما آن کسی که این ولایت را از طرف خداوند عهده دار می شود، باید نمونه ضعیف و پرتو و سایه ای از آن ولایت الهی را تحقق ببخشد و نشان بدهد، یا بگوییم در او باشد. از این رو آن شخص یا آن دستگاهی که اداره امور مردم را به عهده می گیرد باید مظهر قدرت و عدالت و رحمت و حکمت الهی باشد؛ لذا در جامعه و نظام اسلامی، عدالت، علم و دین و رحمت باید حاکم باشد. خودخواهی نباید حاکم باشد، هوی و هوس - از هر کسی و در رفتار و گفتار هر شخص و شخصیتی - نباید حکومت کند. سرّ عصمت امام در شکل غایی و اصلی و مطلوب اسلام هم

^۱ (محمد بیابانی اسکوئی، امامت، تهران: نیا، ۱۳۹۰ ص ۱۹)

را نمی توان به ایشان نسبت داد. خدا برای محاسب بودن و به حساب آوردن اعمال کوچک و بزرگ شما کافی است، پس واجب است که از او خشیت داشته باشید، و از غیر او دچار خشیت نشوید.^۱ در ستایش شجاعت بی همتای شهید سلیمانی که مصداق این آیه شریفه است مقام معظم رهبری می فرماید: «حاج قاسم در برابر همه نقشه هایی که با پول و کارسازی سیاسی و تشکیلات گسترده آمریکایی ها شکل گرفت، قد علم و آنها را بی بازده کرد. وی از دفاع مقدس تا پایان حیات پربركتش با شجاعت به دل خطر می رفت نه تنها در میدان نظامی؛ بلکه در میدان سیاست هم شجاعت داشت و سخنانش منطقی و کارساز بود. شجاعت ایشان همراه با تدبیر، فکر و منطق بود.»^۲ شجاعت به معنای قوت قلب است. ویژگی مبلغان الهی ترس از خدا و نهراسیدن از غیر خداست.

۵,۳ احساس مسئولیت

مجله آمریکایی فارن پالیسی در سال ۲۰۱۹، در دهمین گزارش سالانه خود پیرامون معرفی یکصد متفکر برتر جهان در عرصه های مختلف، ژنرال قاسم سلیمانی را به عنوان مهم ترین شخص در بین ۱۰ چهره برتر در حوزه های امنیتی - دفاعی جهان معرفی می کند. فارین پالیسی به هشدار سردار قاسم سلیمانی به ترامپ در جولای ۲۰۱۸ نیز اشاره کرد و به نقل از وی نوشت: «ما نزدیک به شما هستیم، جایی که تصورش را هم نمی توانید بکنید؛ ما آماده هستیم». امیرالمومنین (ع) در خطبه ای پس از جنگ صفین، مسئولان را از غفلت، عدم مسئولیت پذیری و عدم توجه به اتحاد برحذر می دارند. آین ویژگی هاست که سبب می شود یک فرمانده برجسته و یک مجاهد کم نظیر همچون شهید سلیمانی بتواند وظیفه اش را به نیکی تشخیص داده و به آن عمل کند، در انجام تکلیف الهی جدیت داشته باشد، خود را در برابر دیگران مسئول بداند و پیوسته متوجه مکر دشمن در ایجاد تزلزل و تفرقه در بین نیروها باشد. راهبری نیروهای مقاومت در جبهه ای به گستردگی افغانستان تا عراق، سوریه، لبنان و یمن جز با دارا بودن این خصوصیات برجسته امکان پذیر نیست.^۴

۶,۳ ساده زیستی

یکی از صفات حاج قاسم پرهیز از دنیا دوستی و حب دنیا بود، بسیار ساده زندگی می کرد و منزلش را به نام حسینیه حضرت زهرا (س) نامگذاری کرد. به دنبال جمع آوری اموال و ذخایر دنیوی نبود و از مرگ هرگز

^۱ (محمد حسین، طباطبایی، المیزان، تهران: بنیاد علامه طباطبایی، ۱۳۷۶، ذیل سوره احزاب آیه ۳۹)

^۲ (علی خامنه ای، خبرگزاری تسنیم: ۱۳۹۸)

^۳ (محمد دشتی، ترجمه نهج البلاغه، خطبه ۳۴).

^۴ (مجله اقتصادنیوز به نقل از ایسنا، قاسم سلیمانی در فهرست ۱۰ متفکر برتر عرصه دفاعی - امنیتی فارن پالیسی، ۱۳۹۷)

نمی هراسید و گرایش او به لقاء الهی و سرای جاوید بود. وی مجموعه والای انسان سازی بود که هیچ کسی را تحقیر نمی کرد؛ بلکه با گذشت و اخلاق نیک فرد خاطی را پشیمان و در آخر به بهترین ها تبدیل می کرد او اعتقادی به گزینش رزمنده ها نداشت بلکه اخلاق مداری حاج قاسم هر کسی را به بهترین ها تبدیل می کرد؛ شهید سلیمانی باور داشت که برجسته ترین عبادتی که انسان را به خدا نزدیک می کند خدمت به مردم است و از این رو هیچ گاه دل بسته و اسیر مادیات، زرق و برق و جاه و مقام نشد و آخرت خود را با خدمت مداوم به مستضعفان، آباد کرد. علی بن ابی طالب در نامه ای به فرمانروای بصره بر سختگیری خود بر پاکدستی فرمانداران و عدم دست درازی آنان به بیت المال اشاره می کنند.^۱ و بر پیشوایان واجب می کنند که سطح زندگی خود را با مردم ضعیف جامعه همسان کنند.^۲ این ساده زیستی سبب اعتماد و امیدواری عامه مردم به حکومت و اجتناب از اشرافی گری می شود. آن شهید سعید در سفرهای متعدد منطقه ای خود از دریافت حق مأموریت امتناع می کرد و بعضی اوقات در تامین مخارج زندگی خانواده خویش می ماند. سردار سرافراز اسلام بالاترین درجه نظامی در کشور را داشت و در صورت تمایل می توانست از این درجه، استفاده های فراوان کند؛ که نکرد. تواضع نردبان بزرگواری و شرافت است و حاج قاسم این گونه بود و این تواضع او را بالا برد.^۳

نتیجه گیری

^۱ (نهج البلاغه، نامه ۲۰)

^۲ (محمد دشتی، ترجمه نهج البلاغه، خطبه ۲۰۹)

^۳ (مهسا عباسی جگرلویی، شاخصه های ولایت مداری حاج قاسم سلیمانی با نگاهی به بیانات امیرالمومنین در نهج البلاغه، ص ۱۶)

نتایج تحقیق، در بررسی ولایت مداری در سبک زندگی سردار سلیمانی عبارت است از: شهید سلیمانی رمز موفقیت در تمامی عرصه ها را «ولایت مداری» و «ولایت پذیری» می دانست. مؤلفه های ولایت مداری حاج قاسم سلیمانی عبارتند از: اهتمام به موضوع ولایت و شناخت ولی امر زمان، شناخت وظیفه و اطاعت از رهبری، ضرورت پیروی از اولیاء الهی، تبعیت از حضرت زهرا سلام الله علیها در ولایت پذیری و جان نثاری برای احیای دین و.... سردار سلیمانی به واسطه ولایتمداری توانست کارهای بزرگی انجام دهد، وی اهل افراط و تفریط نبود بلکه همیشه در جاده اعتدال قدم بر می داشت و گوش به فرمان ولایت بود. اطاعت از ولایت، تبعیت از خداست و نافرمانی از حجت الهی، نافرمانی از خداست. نزدیک ترین افراد به ولایت کسانی هستند که در مقام عمل، مطابق دستورات خداوند متعال و ولی زمان خود عمل کنند و با بصیرت باشند و مواضع ایشان و رضای او را بشناسند. عمل بر این منوال، خواص را از گمراهی حفظ کرده و از ابتلاء به انحراف جلوگیری می کند. مکتب فاطمی بود که افرادی مثل سردار سلیمانی را تربیت و قاسم را سرباز ولایت کرد. از جمله ابعاد بی نظیر مکتب فاطمی، تربیت و شخصیت سازی است. بانوان ایرانی با الهام از آموزه های دینی حضرت زهرا(س) مخصوصاً سبک زندگی فاطمی، با پذیرش مسئولیت های اجتماعی در تمام عرصه های جامعه نقش خود را ایفا می کنند. ثمرات ولایت مداری سردار سلیمانی عبارت است از: اعتقاد به توحید و خروج از مادیت، اطاعت صادقانه و عشق به مقام ولایت، اخلاص، شجاعت، احساس مسئولیت، ساده زیستی و.... در آموزه های دین مبین اسلام اگر عملی از سر ریا به جا آورده شود و انسان نیت کندکار خیری انجام بدهد تا دیگران ببینند و بشنوند، این عمل فاقد قیمت و ارزش است. سردار سلیمانی از فرماندهانی نبود که خود در جایی بماند و دیگران را به حضور در میدان دعوت کند بلکه خودش اولین نفری بود که در صحنه خطر چه در ایران و چه در سوریه، عراق و لبنان برای دفاع از انقلاب اسلامی و آرمان های آن حاضر می شد. تواضع نردبان بزرگواری و شرافت است و حاج قاسم این گونه بود و این تواضع او را بالا برد.

منابع

* قرآن الکریم

* نهج البلاغه

منابع عربی

- ابن بابویه ، محمد بن علی ، شیخ صدوق، من لایحضر الفقیه قم: مدرسین ۱۳۶۳.
- ابن فارس ، احمد ، مقاییس اللغة، قم: مکتب الاعلام ۱۴۰۴ ق.
- ابن منظور، محمد بن مکرّم، «لسان العرب»، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۱۶ ق.
- حر عاملی محمد بن حسن، مستدرک، قم: آل البيت ۱۳۶۵.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، «مفردات الفاظ القرآن»، قم: ذوی القربی، ۱۳۸۳.
- طوسی محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، قم: صدوق ۱۳۷۶ .
- قرشی، علی اکبر ، قاموس قرآن، ج ۷، تهران: دارالکتب ۱۳۷۸.
- مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی، بحار الانوار تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۱۰.

منابع فارسی

- بیابانی اسکویی، محمد، امامت تهران: نیا، ۱۳۹۰.
- برازش علی رضا، تفسیر اهل بیت، تهران: امیر کبیر ۱۴۰۰.
- خطیبی کوشک، محمد، راه کاره کارهای حفظ ونشر ارزش های دفاع مقدس، قم: زمزم هدایت ، ۱۳۸۶
- خامنه ای، علی، خطبه های نماز جمعه تهران ۱۳۹۸/۱۰/۲۷
- دشتی، محمد، ترجمه نهج البلاغه قم: نشتا، چ ۱۶، ۱۳۹۲ ق.
- سلیمانی قاسم، مکتب حاج قاسم تهران: شهید کاظمی ۱۳۹۸ .
- شیرازی علی، شاخص مکتب شهید سلیمانی ، چ ۱۹ تهران: خط مقدم ۱۴۰۰.
- شیرازی، علی ، شاخص مکتب شهید سلیمانی ، تهران : امتداد ۱۴۰۱.
- طبرسی؛ فضل بن حسن، مجمع البیان، تهران: ناصر خسرو ۱۳۸۴.
- طباطبایی محمد حسین ، المیزان، تهران: بنیاد علامه طباطبایی، ۱۳۷۶.
- عباسی جگروئی مهسا، شاخصه های ولایت مداری حاج قاسم سلیمانی با نگاهی به بیانات امیرالمومنین در نهج البلاغه، تهران : امتداد ۱۴۰۲.
- علی پور هاقانی ، فاطمه ، سرباز ولایت، تهران کاشف ۱۴۰۰
- قرائتی، محسن، «تفسیر نور»، تهران: موسسه فرهنگی درس هایی از قرآن، ۱۳۹۱.

- صابری تولائی، احمد، شرح دلبری، موسسه استان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۹۸.
- مظلومی مراغه ای، مجتبی، خواص از منظر قرآن کریم، قم: مدیریت حوزه های علمیه، مرکز آموزشهای تخصصی تبلیغ، ۱۳۹۴
- مکارم، ناصر، و دیگران «تفسیر نمونه»، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴.
- منصوری لاریجانی، اسماعیل، سیری در اندیشه دفاعی امام خمینی ره، تهران، بنیاد حفظ ارزش ها و آرمان های دفاع مقدس، ۱۳۷۷

مقالات

- تاج بخش غلامرضا، مولفه های سبک زندگی شهید سلیمانی، دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه آیت الله بروجردی، بروجرد، ۱۴۰۰
- کریم پور سیران و محمدمهدی کریمی نیا، ولایت مداری از دیدگاه نهج البلاغه با نگاهی به رفتار و گفتار شهید قاسم سلیمانی، سطح سه (کارشناسی) رشته تفسیر تطبیقی، اشتغال به سطح چهار (دکتری) رشته تفسیر تطبیقی حوزه علمیه حضرت ام البنین (س) بابل، استان مازندران ۱۴۰۱

فصلنامه

- کریم پور سیران و محمدمهدی کریمی نیا، ولایت مداری از دیدگاه نهج البلاغه با نگاهی به رفتار و گفتار شهید قاسم سلیمانی پیشرفت های نوین در روانشناسی، فروردین ۱۴۰۱ - شماره ۴۶

سایت ها

www.rokna.net
www.shabestan.newss
www.yjc.ir
www.khamenei.ir